

A HALÁL ÉLMÉNYE*

1975 novemberében megjelent egy könyv az Egyesült Államokban, amely ma már a 30. kiadáson is túl van. Szinte minden hónapban napvilágot látott egy új kiadás, és a híre az óceánon is átterjedt. Mi ez a könyv, ami ilyen egyedülálló érdeklődést keltett az óceánon innen és túl?

„Élet az élet után” — ez a címe és a témája. Szerzője Dr. Raymond A. Moody természettudományos érdeklődésű filozófus és filozófia iránt érdeklődő orvos. Moody először filozófiai diplomát szerzett, és csakhamar a filozófia professzora lett egy North Carolina-i egyetemen. Három év után beiratkozott az orvosi egyetemre, annak elvégzése után pszichiáter lett, hogy a számára legizgalmasabb témával, az orvostudomány filozófiájával foglalkozzon. Ami világnézetét illeti, családja presbiteriánus volt, őt is ebben a hitben nevelték, ő maga szervezetileg a metodista egyház tagja, azonban „minden iránt fogékonyak” vallja magát.

Az „Élet az élet után” a klinikai halálból visszatért betegek beszámolóit tartalmazza „a halál élményéről”. Moody professzor tudományos alaposággal és lelkiismeretes gondnal elemzi és csoportosítja a „riportanyagot”, amelyben az a lenyűgöző, hogy mintha járóban ugyanabban az élményben lett volna részük, mintha egyazon helyen jártak volna a riportalányok, olyannyira egybehangzóak beszámolóik. A szerző pedig, noha érezhetően nem maradt közömbös a vallomásokkal szemben, rendkívül óvatosan kezeli anyagát, nem foglal állást azok valósága, vagy az abból levonható következtetések mellett, sőt az ellenérveket is felsorakoztatja.

Arra nézve, hogy hogyan jutott Moody az anyaghoz, könyve előszavában a következőket írja:

„Előre kell bocsátanom, hogy én magam még sohasem voltam a halál küszöbén, tehát nem első kézből származnak az információim. Azt is meg kell mondanom, hogy nem érzem magam teljesen tárgyilagosnak sem, mivel a kísérlet természetszerűleg érzelmileg is befolyásolt. Miközben a sok lebilincselő beszámolót hallgattam, végül magam is úgy éreztem, mintha én is átéltem volna azokat. Remélem azonban, hogy ez a tény nem csökkentette a témához való közeledésem tudományos és tárgyilagos voltát.”

„Már most kijelentem, hogy nem szándékom azt bizonyítani, hogy van élet a halál után. Azt sem állítanám, hogy egyáltalán lehet ilyesmit bebizonyítani. Az elmúlt néhány év folyamán igen sok olyan emberrel találkoztam, akiknek részük volt abban a tapasztalásban, amelyet »a halál küszöbének« nevezhetünk. Az első ilyen élményem 1965-ben volt, még egyetemista koromban. A virginiai egyetem filozófia fakultásán ismerkedtem meg egy pszichiáterrel, aki az egyetem professzora volt. Mindnyájunkra nagy hatást gyakorolt melegsége, kedvessége és humora. Nagy meglepetés volt számomra, amikor megtudtam róla, hogy már két ízben is „meghalt” és hallottam, hogy fantasztikus élményekről számolt be társaságban, később magam is tanúja lehettem elbeszélésének.

Néhány évvel később, amikor Plato Phaidónjáról adtam elő, amelyben a halhatatlanságról van szó, az előadás után egyik hallgatóm megállított, és kérte, hogy a legközelebbi előadáson vitassuk meg a halhatatlanság témáját. Elmondta, hogy ő azért érdeklődik különleges módon a téma iránt, mert nagyanyja egy műtét kapcsán „meghalt”, és visszatérve a klinikai halálból megdöbbentő élményekről számolt be. Kértem, hogy mondja el amit tud, és legnagyobb meglepetésemre csaknem ugyanazokat az eseményeket hallottam, mint amit néhány évvel ezelőtt pszichiátria-professzoromtól.”

Ezután már nem bízta a véletlenre a találkozást, hanem módszeresen kereste a hasonló élményben részesülteket. Filozófiai előadásaiban érintőlegesen felvetette a halálon túli élet kérdését. Nagy meglepetésére csaknem minden csoportban akadt hallgató, aki beszámolt saját személyes tapasztalásáról a halál küszöbével kapcsolatban. Mire megkezdte orvosi tanulmányait, 1972-ben, már tekintélyes

* Dr. Raymond A. Moody: *Life After Life* című könyvéről.

anyaggal rendelkezett és ezen a területen még több anyagot volt alkalma szerezní. Minthogy ismerték érdeklődését a halál körüli tapasztalásokkal kapcsolatban, számos orvos hívta fel figyelmét olyan személyekre, akiknek hasonló élményeik voltak. A könyv megírásakor kb. 150 eset anyagával rendelkezett.

A halál élménye. A halál, illetve a halál közelségének körülményei rendkívüli változatosságot mutatnak a vizsgált esetekben, mégis feltűnő hasonlóságot találunk a leírt események vonatkozásában. Olyan nagy ez a hasonlóság, hogy határozottan megkülönböztethetünk 15 elemet, amelyek a beszámolókból állandóan visszatérnek. Ezekből az elemekből összeállíthatunk egy közös beszámolót, a következőképpen:

Valaki haldoklik, és a legnagyobb fizikai elesettség pillanatában hallja, az orvosok megállapítják, hogy meghalt. Kellemetlen zajt hall, hangosan csengő, vagy zúgó hangot, és ugyanakkor azt érzi, hogy rettentő sebességgel sodródik egy sötét alagúton keresztül. Ezután egyszer csak azt tapasztalja, hogy kilépett a saját testéből, de még ugyanabban a fizikai környezetben van és bizonyos távolságról, de mindenesetre, mint külső szemlélő látja a saját testét. Látja, hogyan próbálják élesztgetni.

Egy idő múlva kezdi megszokni különös állapotát. Észleli, hogy most is van „teste”, de annak természete és képességei nagyon különböznek attól a fizikai testtől, amelyet elhagyott.

Nemsokára újabb élményekben van része. Különböző személyek jönnek eléje. Korábban meghalt rokonai és barátai szellemét pillantja meg, és egy szerető, melegeit és fényt árasztó lény jelenik meg előtte. Ez a lény, nem szavakkal, hanem valami titokzatos módon azt sugallja neki, hogy vizsgálja meg egész életét, ebben segítségére van, hogy élete eseményei lejátszódnak előtte.

Világossá válik az is, hogy valami végleges határvonalhoz ért, ami nyilvánvalóan az élet és halál mezsgyéjét jelenti. Nemsokára megtudja, hogy számára még nem érkezett el a halálba való végleges átlépés ideje. Tiltakozik, mert félig már abban a másik országban van, és nem kíván visszatérni. Itt az öröm, szeretet és béke érzése árasztja el. Ennek ellenére újra egyesül földi testével, és feléled.

Később elmeséli tapasztalását másoknak, de ez nagyon nehezebbre esik, főleg azért, mert nem talál szavakat a földöntúli események leírására. Az átélt rendkívüli élmények megváltoztatják egész felfogását életről és halálról, új irányba terelik egész életét.

Ez a leírás több beszámolóból van összeállítva. A következőkben néhány ilyen elbeszélést szó szerint idézünk. Ezt megelőzően néhány dolgot kell előrebocsátani.

1. A különböző beszámolók között található feltűnő hasonlóság ellenére, nem volt kettő, amely teljesen azonos lett volna. (Bár néhány csaknem azonos volt.)

2. Nem volt egyetlen alany sem, akinek elbeszélésében az alábbi elemek mindegyike megtalálható lett volna. Igen sokan említést tettek majdnem valamennyi elemről (vagyis a 15 közül több, mint nyolcat felsoroltak), de vannak olyanok, akik 12-t.

3. Az előbbi összeállításban nem szerepel egyetlen olyan komponens sem, amely csak egy beszámolóban fordult volna elő, mindegyik több elbeszélésben szerepelt.

4. Változott a különböző személyek elbeszélésében a leírt események-min-ták sorrendje is. Például többen arról számoltak be, hogy előbb látták a „fényes lényt”, azután hagyták el testüket, mások megfordítva. Azonban a modell tipikus annyiban is, hogy legelőbb beszámolóban az adott sorrend volt az uralkodó.

5. Hogy a haldokló milyen mélyen nyomul be az életen túli események világába, függ attól is, hogy valóban eljutott-e a klinikai halál állapotába, vagy csak közel volt hozzá, és ha igen, milyen hosszú ideig volt abban. Minél hosszabb időt töltött ebben az állapotban, leírása annál teljesebb, annál „messzebbre haladt” a másik életben.

6. Beszélt a szerző olyan emberekkel is, akik ugyancsak a halálból tértek vissza, és akik később nem emlékeztek semmire sem. Olyan eset is előfordult, hogy valakivel több ízben is megtörtént, hogy ilyen állapotba került; ezek közül volt, amiről nincs semmi emléke, és van, amikor az emlékek hasonlóak voltak a többiekhez.

Az elbeszélések főbb visszatérő elemeiről szólunk az alábbiakban.

Szavakban ki nem fejezhető. A nyelvi élmények érthetősége azon alapul, hogy van egy széles közősség, amely ugyanazon közös élményekkel rendelkezik. Azok az élmények, amelyekről a halálból visszatértek beszámolnak, kívül esnek ezen a közös tapasztalatokon, így érthető, hogy azok leírása nehézségbe ütközik. Sokan nyilatkoznak így: „Egyszerűen nincs szó, ami kifejezné, amit átéltem”, „A nyelv nem rendelkezik olyan szavakkal, amivel az élmény fokát kifejezhetném”. Egy asszony pedig így nyilatkozik: „Amikor geometriát tanultam, mindig azt hallottam, hogy három dimenzió van. Nos, ez nem igaz, több van, mint három. És természetesen, az a világ, amelyben élünk, három dimenziós világ, de a másik világ egészen biztosan nem az. Ezért olyan nehéz beszélni róla. Olyan szavakkal kell leírnom, amelyek három dimenziósak, de azok nem fejezik ki azok valóját.”

Hallja a saját halálát. Sokan mesélték, hallották, amint az orvosuk, vagy más körülálló megállapítja, hogy meghaltak. Egy nő így mondta el nekem: „Kórházban voltam, de nem tudták, mi bajom van. Így Dr. James, a kezelőorvosom, elküldött a radiológushoz májvizsgálatra. Mivel több szerrel kapcsolatban gyógyszerérzékenysémem van, először a karomon próbálták ki azt a szert, amit be akartak fecskendezni. Ott nem volt semmi reakció. Amikor azonban a májba fecskendeztek, összecsemtem. Hallottam, amint a radiológus odamegy a telefonhoz, lárcsáz, és ezt mondja: »Dr. James, a kezem alatt meghalt a páciense, Mrs. Martin«. Én mindent tisztán hallottam, szerettem volna szólni hozzájuk, de nem tudtam. Hallottam azt is, hogy hány köbcentit adnak be valamely szerből, de nem érzem, hogv a tű belém szúr. Semmit nem éreztem, noha injekcióztak, élesztgettek.”

Béke és nyugalom érzése. Sokan írják le úgy a halálközeli állapotot, mint rendkívül kellemes érzést. Egy szívhalálból felélesztett nő ezt mondja: „A legcsodálatosabb dolgokat éreztem. Legjobban a békéhez, nyugalomhoz, testi-lelki jóérzéshez hasonlít. Éreztem, hogy minden bajnak vége, és ezt gondoltam magamban: Milyen csodálatos ez a béke és nyugalom. Most már nem fáj semmi.”

Egy férfi, aki Vietnamban elszenvedett sebeibe „halt bele”, így írja le, hogy mit érzett, mikor eltalálták: „Valami nagy megkönnyebbülést éreztem. Semmi nem fájt, és még soha nem éreztem magam olyan könnyűnek, nagyon jó érzés volt.”

Zajlélmény. Számos esetben különböző, szokatlan, hallással kapcsolatos élményről számolnak be a halál körül. Ez az érzékelés néha kellemetlen. Egy férfi, aki 20 percig volt halott egy hasmútét alatt, ezt mondja: „Valami fülsértő, erős zúgást hallottam. Nagyon kellemetlen érzés volt. Sohasem fogom ezt a hangot elfelejteni.” Sokszor azonban éppen ellenkezőleg, kellemes hangélményről számolnak be: zenei hangról, harangzúgásról.

A sötét alagút. Többen zajhatással együtt úgy érzik, hogy rendkívül gyorsan sodorja őket valami egy sötét helyen keresztül. Ennek a leírására különféle szavakat használnak, van, aki szakadékot mond, van, aki mély kutat, alagútát, légüres tereit, semmit, csatornát, völgyet, vagy hengert. Bár különféle szavakkal jelzik, nyilvánvaló, hogy ugyanazt a jelenséget próbálják szavakba önteni.

Az egyik beszámoló így ír: „Gyógyszer-allergiával szállítottak kórházba, kihagyott a lélegzetem. Azt éreztem, hogy iszonyú gyorsasággal rohanok egy sötét vákuumon keresztül. Leginkább talán alagúthoz lehetne hasonlítani. Olyan volt, mintha a hullámvasút szágu'dana velem a fekete mélységbe.”

Kilépés a testből. Kétségtelen, hogy legtöbbször és legtöbbször teljes egészében a fizikai (anyagi) testükkel azonosítjuk magunkat. Sokan elfogadják, hogy van „lelkük” is, de ezt legtöbbször sokkal tűnékenyebbnek érzik, mint a testüket. Úgy vélik, hogy a „lélek” végül is nem más, mint az agyban végbemenő elektromos és kémiai tevékenység hatása, az agy pedig szintén a fizikai test egy része. Nehezen tudják még csak elképzelni is, hogy más módon létezzenek, mint ebben a fizikai testben, amelyet megszoktak.

Halál körüli élményeik előtt a meginterjúvott személyek felfogása sem különbözött ettől az általános felfogástól. Ezért kavarja fel annyira a halál mezejében álló személyt, amikor a sötét „alagúton” átjutva kívülről szemléli a saját testét. A következőkben lássunk néhány leírást, amelyben erről az epizódról számolnak be:

„17 éves voltam, és az öcsémmel fürödni mentünk a tóra. Elhatároztuk, hogy átússzuk a tavat. Ezt már máskor is megtettem, de akkor valamilyen okból elmerültem, mégpedig a tó közepén... Többször felbukkantam, bugyborékolva, és egyszer csak hirtelen azt éreztem, hogy nem vagyok a testemben, távol vagyok mindenkitől, egyedül vagyok az úrben. Bár ugyanott voltam, mint azelőtt, mintegy két méter távolságból láttam a testemet, láttam, amint bugyborékolva felszemerül. Úgy éreztem, hogy nekem is van testem, bár a fizikai testemet magam alatt láttam. Légies, leírhatatlan érzés volt. Olyan könnyűnek éreztem magam, mint a pehely.”

A következő esetet egy asszony írja le így:

„Láttam, hogyan próbálnak élesztetni. Nagyon különös volt. Magasról néztem, de nem sokkal magasabbról, mint az emberek, akik testem körül voltak. Próbáltam beszélni hozzájuk, de nem hallottak engem, nem figyelték rám.”

A testéből kilépett ember nemcsak hogy nem tud szólni a többiekhez, de nem is látják. Az orvosok és ápolónők, akik életre keltésén fáradoznak, sokszor éppen arra a helyre néznek, ahol a „szellemi test” van, de semmi jelét nem adják annak, hogy látnának valamit. Ez a test nem szilárd a mi értelmezésünkben, a környezet tárgyai átmennek rajta, és az illető, bár határozottan úgy érzi, hogy kezekkel rendelkezik, nyúl is az emberek, vagy tárgyak felé, nem tudja megfogni őket. Egy nő, aki egy, a mennyezet alatti pontról figyelte a testével végzett élesztési kísérleteket, így nyilatkozik: „Most is testben voltam. Éreztem, hogy test-formám van, lábaim, karjaim, mindenem — bár súlytalanak éreztem magam.”

Hallják, amit az emberek mondanak róluk. Persze, a „hallás” ebben a szellemi állapotban csak képletesen nevezhető hallásnak, legtöbbször úgy nyilatkoztak, hogy nem hallottak fizikai hangokat, vagy szavakat. Inkább úgy lehetne megközelíteni, hogy valamilyen módon felfogják a körülöttük lévő gondolatait. Ez a közvetlen gondolatátvitel fontos szerepet játszik a halálélmény későbbi szakáiban is.

Ez a gondolat-felfogóképesség azonban nem alkalmas a kommunikációra. Az élő emberek nem az eltávozotthoz szólnak, és ő sem tudja megérteni magát velük. Egy viszatért ember úgy számol be tapasztalásáról, hogy látott mindent maga körül a kórházban, az orvosokat, ápolónőket, és a személyzet többi tagját, akik dolgukat végezték. De nem tudott érintkezni velük, ezért „késébe-cíjően egyedül volt”. Ezt az érzést többen is leírták. Az egyik ilyen beszámolóból idézünk:

„Egyszerűen csodálkoztam. Nem hittem, hogy ez megtörténhet. Nem voltam szomorú és nem aggódtam. Nem voltak olyasféle gondolataim, hogy »most meghaltam és otthagytam a szüleimet és soha többé nem látom őket«. Egész idő alatt tudtam, hogy egyedül vagyok. Mintha egy más világból jöttem volna. Éreztem, hogy minden kapcsolat megszűnt.”

A haldokló magányosságai érzése azonban hamarosan eloszlik, amint mélyebben behatol a halál élményébe. Mert nemsokára emberi lények sietnek segítségére abban az átalakulásban, amin keresztül megy. Ezek más szellemek, gyakran meghalt rokonok és barátok, akiket földi életében ismert, vagy akiket tisztelt és sokat foglalkozott velük.

Találkozás. Sokan számoltak be arról, hogy más szellemek jelenlétét észlelték, akik láthatóan azért jöttek, hogy megkönnyítsék a halálba való átmenetet, más esetben pedig közölték velük, hogy még nem jött el számukra a halál órája, vissza kell térniük fizikai testükbe.

„Akkor történt, mikor gyermekem született. Nehéz szülés volt és sok vért vesztettem. Az orvosok lemondtak rólam, és megmondták a hozzátartozóimnak,

hogy haldoklom. Én azonban egész idő alatt magamnál voltam és hallottam, amint azt mondják rólam, hogy már csak rövid időm van hátra. Ezután azt vettem észre, hogy sokan vannak körülöttem, akik eddig nem voltak a szobában. Olyan emberek, akiket életemben ismertem, de akik már előttem meghaltak. Megismertem a nagyanyámat, egy volt iskolatársamat, és több rokonomat és barátomat. Mindnyájan örültek nekem. Boldog viszontlátás volt, éreztem, hogy értem jöttek, hogy vigyázzanak rám. Majdnem olyan volt, mintha hazajöttem volna, és mindenki elémjött, hogy üdvözljön. Egész idő alatt az volt az érzésem, hogy minden világos, tiszta és szép. Nagyon szép és boldog pillanat volt."

A fényes Lény. Talán a leghihetlenebb és legáltalánosabb eleme a beszámolóknak a Fénnyel való találkozás. Kezdetben ez a fény halvány volt, de aztán igen gyorsan tündökleni kezdett, mígnem valami földöntúli fényességet ért el. Mégsem vakította a szemet, semmilyen rossz érzést nem okozott. De a szokatlan jelenség ellenére, egyetlen beszámoló sem kételkedett abban, hogy ez a fény tulajdonképpen személyes lény volt, akit legtöbbször így is írnak le: a ragyogó Lény. Szavakban ki nem fejezhető szeretet és melegség árad belőle a haldokló felé. Valami ellenállhatatlan vonzást éreznek e felé a fényesség felé.

A ragyogó lény leírása egyöntetű, de annak értelmezése egészen eltérő. A keresztények, vagy akik életükben istenhívők voltak, Krisztussal azonosítják, vagy valamilyen bibliai értelmezést adnak a jelenségnek. Egy zsidó férfi „angyal”-nak nevezte. Teljesen világos volt mindkét esetben, hogy az illetők nem a szokásos angyal-ábrázolásra gondoltak, szárnyal és hárfával, vagy emberi alakban. Ők is csak fényt láttak. Egy másik férfi, akinek semmiféle vallásos ismeretei, vagy élményei nem voltak, egyszerűen „a fényes Lény”-nek nevezte. Így jelölték meg sokszor keresztények is.

Megjelenése után a Lény rövidesen elkezd kommunikálni a túlvilágra érkezett személlyel. Ez a kommunikáció közvetlen gondolatátvitel formájában történik. Amikor beszámolnak erről, és megpróbálják tolmácsolni akkori érzéseiket, természetesen szavakkal próbálják kifejezni, hogyan értették akkor a közlést. Ilyenek vannak köztük: „Készen vagy a halálra? Érett voltál a halálra? Mit csináltál életedben, amit megmutathatsz nekem? Mit tettél az életeddel, ami ér valamit?”

Amennyire egyöntetűek a beszámolók a Lény és az általa feltett kérdés vonatkozásában, annyira egyhangúan úgy nyilatkoznak, hogy bár a kérdés erős érzelmi töltésű, nem fejezett ki elmarasztalást, nem vádolt és nem fenyegetett, hanem állandóan érezték a Lény szeretetét és hogy „elfogadja őket”, bármilyen választ kell is adniuk kérdésére.

Az egyik beszámoló így hangzik:

„Kiléptem a testemből, ez kétségtelen volt, mert láttam a saját testemet a műtőasztalon, elváltam a testemtől. Ez eleinte nagyon rossz volt, de aztán nagy fényességet láttam. Először halványabb volt, de aztán egyre fényesebb lett. És meleg is áradt belőle. Fényes sárgásfehér volt, inkább fehér. De nem tudom úgy leírni, amilyen volt. Mindent elborított, mégsem vakított, mindent tisztán láttam mellette. Először még nem tudtam biztosan, mi történik velem, de aztán a Fényesség megkérdezte, hogy kész vagyok-e arra, hogy meghaljak. Olyan volt, mintha valakivel beszéltem volna, de nem volt ott senki. A Fény beszélt hozzám, de nem hanggal. Ekkor megértettem, hogy még nem vagyok igazán kész a halálra. Olyan volt, mintha valaki nagyon alaposan megvizsgált volna. De attól a pillanattól kezdve, hogy a Fény szólt hozzám, nagyon jól éreztem magam — biztonságban és szeretettel körülvéve. Az a szeretet, ami belőle áradt, egyszerűen leírhatatlan. Nagyon jó és érdekes volt vele lenni. Érezni lehetett a személyiségét. Még humorzéke is volt.”

Szamadás életünkről. A fényes Lény megjelenése és kutató kérdése csak bevezetője annak az egyedülállóan intenzív pillanatnak, amely alatt a Lény elvonnultatja az életből kilépett ember előtt életét. Ezt az áttekintést leginkább az emlékezethez lehet hasonlítani, de attól mégis alapvetően különbözik. Az emlékezetben minden kronológiai sorrendben, egymás után következik be. Itt viszont olyan rendkívül gyorsan követik egymást a képek, hogy szinte egyszerre lehet

látni az egész életet. De bármennyire gyorsan peregnek is a képek, mégis hihetetlenül élénk és valószerű. Azt mondják, hogy a képek színesek, háromdimenziósak voltak, sőt mozogtak is. Többen mondták el, hogy ezen élményt követően még hosszú ideig hihetetlen részletességgel emlékeztek vissza életük elmúlt eseményeire. Lássunk egy részletes beszámolót a halál élményének erről a részéről:

„Amikor a Fény megjelent, először azt kérdezte tőlem: Mit tudsz mutatni nekem, mit tettél az életedben? Vagy legalábbis ilyesmi volt az értelme. És ekkor képek villantak fel előttem. Hirtelen ott voltam, a gyermekkoromban, és így mentem előre, egészen a mostani életemig. Egészen kislány voltam és a patak partján játszottam a nővéremmel, megismertem azokat a helyeket, ahol a gyermekkoromat éltem. Majd az iskolai élmények következtek, a cserkészet és az egyetemet. A Fényt nem láttam, amikor ezek a képek lejátsszódtak előttem, mégis tudtam, hogy ott van velem, éreztem a jelenlétét, és időnként megjegyzéseket is tett. Egyes jelenetekre külön felhívta a figyelmemet. Az egész esemény alatt a szeretet fontosságát akarta hangsúlyozni előttem. Legtöbbit foglalkoztak a képek a nővéremmel, aki mindig nagyon közel állt hozzám. Megmutatott epizódokat, amikor önző voltam a nővéremmel, de azt is, amikor igazán szeretetet mutattam iránta és megosztottam vele mindenemet. Amikor a hibáimra rámutatott, nem vádolt. Amikor az önzésemet lejátsszotta előttem, láthatóan akkor is csak azt akarta, hogy tanuljak belőle. Fontosnak találta a tanulást is. Ekkor már értésemre adta, hogy visszamegyek a földre, és nagyon fontos dolgom lesz, hogy tanuljak. Valahogy úgy állította be, hogy a dolgok megismerése a halál után is folytatódik.”

Vagy egy másik beszámoló is:

„A hosszú sötét alagúton való utazás után megjelent előttem a gyermekkorom, majd az egész életem. Nem egészen képek, inkább gondolatok, rendkívül élénk emlékek formájában. Nem egymás után következtek a jelenetek, hanem minden egyszerre volt előttem. Az anyámra gondoltam, és hogy mit vétettem ellene. Még a kis hibák is eszembe jutottak, amelyeket gyermekkoromban követtem el apámmal és anyámmal kapcsolatban. Nagyon megbántam, és azt gondoltam, bár csak ne követtem volna el azokat a hibákat.”

Akik átléptek a kapun. Többen számoltak be arról is halálközeli élményükkel kapcsolatban, hogy közeledtek, vagy elérték egy határhoz, amit egyesek kapunak írnak le, mások nagy víznek, vagy ködtengernek, ismét mások kerítésnek, vagy egyszerűen határvonalnak.

„Szívrohamban 'haltam meg', és amikor ez történt, hirtelen egy mezőn találtam magam. Olyan csodálatos zöld volt, amelyet nem látni a földön. Nagy fényesség vett körül, csodálatos, meleg fény, amely egészen körülvett. Előrenéztem, és a mezőn magam előtt egy kerítést láttam. Elindultam a kerítés felé, a túlsó oldalán láttam egy férfit, aki szintén megindult felém. Utána nyúltam, de valami visszahúzott. Ekkor láttam, hogy ő is visszafordult, és eltűnt az ellenkező irányban.”

A visszatérés. Nyilvánvaló, hogy mindazok, akikkel a szerzőnek alkalma volt beszélni, visszatértek ebből a másik világból. Az ezzel kapcsolatos érzéseik különös változáson mentek át. Amikor a halált követően elhagyták testüket, kétségbeesetten szerettek volna visszatérni abba, érintkezni a körülöttük lévő emberekkel, és elszomorodtak azon, hogy el kellett hagyniuk mindent és mindenkit. Azok azonban, akik mélyebben behatoltak ebbe az élménybe, és tovább mentek az úton, már nem akartak visszatérni, sőt amikor megtudták, hogy vissza kell térniük a testbe, szomorúságot éreztek miatta. Különösen azokkal történt ez így, akik már találkoztak a Világossággal. Ahogy valaki leírja: „Nem akartam elszakadni ettől a lénytől!”.

A visszatérés különböző érzéseket váltott ki az alanyokból. Többszörre sajnálkozást, de az élmény hatása megmaradt bennük:

1. „Miután visszatértem, egy álló hétig sírtam, hogy ebben a világban kell élnem, miután megismertem azt a másikat. Nem akartam visszatérni.”

2. „Amikor visszatértem, magammal hoztam valamit abból a csodálatos érzésből, amiben odaát volt részem. Néhány napig egészen a hatása alatt voltam. Sokszor még ma is érzem.”

Beszélni az élményről. Hangsúlyozni kell, hogy azoknak, akiknek ebben az élményben volt részük, semmi kétségük sincs annak valóságos volta felől.

„Még csak nem is hasonlított hallucinációhoz. Jól tudom, hogy az milyen, mert már voltak hallucinációim, amikor kodeint kaptam a kórházban. De az jóval az előtt a balesetem előtt volt, amiben meghaltam. És ez az élmény egészen más volt, mint a hallucináció.”

A szerző hangsúlyozza, hogy azok a személyek, akikkel beszélgetett, kiegyensúlyozott emberek voltak, akik különbséget tudnak tenni álom, fantazmagória és valóság között. De nem szeretnek erről beszélni, mert környezetük nem fogadja megértéssel ezeket az elbeszéléseket.

„A gimnáziumban és egyetemen népszerű lány voltam, de csak sodródtam a tömeggel. Amikor ez történt velem, megpróbáltam elmondani az embereknek, de az lett az eredménye, hogy mindenki bolondnak tartott. Amikor láttam, hogy csak gúnyolnak miatta, nem beszéltem többé róla. Egyébként csak azt akartam mondani, hogy sok minden van, amit tudnunk kellene az életről, amire nem is gondolunk, mert azelőtt én sem gondoltam.”

Egyébként még egy okuk van arra, hogy ne próbálják meg leírni az élményüket. Úgy érzik, hogy ez az élmény meghaladja az emberi értelmet, az emberi nyelv pedig szegény arra, hogy kifejezhesse.

Az élmény hatása. De ha nem is beszéltek róla, ez az élmény valamennyiük szemléletét, életét megváltoztatta. Ez egészen természetes, ha az élményt valóságnak érezték, márpedig valamennyien valóságnak érezték.

„Alapjában véve a régi életem sem volt rossz. Azt hiszem, hogy a világ nem tartozik nekem semmivel, mert mindent megcsináltam, amit akartam, és úgy, ahogy akartam. De mióta meghaltam, hirtelen elkezdtem gondolkozni azon, hogy vajon azért csinálók-e valamit, mert az jó, vagy pedig csak azért, mert nekem jól esik. Azelőtt mindig valamely hirtelen impulzus hatására cselekedtem, most viszont el is gondolkozom a dolgokon. Igyekszem olyasmit csinálni, aminek több értelme van. Igyekszem mindenkivel egyformán törődni, és nem elítélni az embereket.”

„Csak annyit tudtam, hogy egyik napról a másikra megváltoztam, mióta ez történt velem. Egy egész új világ tárult fel előttem. Most rájöttem, hogy az élet több, mint a szombat esti mozi és a vasárnapi futballmeccs. Most az emberi élet értelmére és a lélekre is gondolok.”

A távoli utazás elsősorban a halálról alkotott elképzelésüket változtatta meg. Bár szép emlékeket őriznek arról a másik világról, és vágnak oda vissza, egyiknek sem jutna eszébe, hogy öngyilkossággal váltson jegyet a boldog hazába. Sokkal komolyabban érzik, hogy dolguk van itt a földön, és nem szeretnének üres kézzel visszamenni.

Ezzel kapcsolatban kell szólni az öngyilkosok élményéről. A halálból visszatértek között vannak olyanok is, akik öngyilkossággal kapcsolatban kerültek a halál állapotába. Az ő tapasztalásaik szomorúbbak, mint másokéi. Amint egy nő kifejezte: „Ha az ember zaklatott lelket hagy el, akkor odaát is zaklatott lélek lesz.” A konfliktusok, amelyekből az öngyilkossággal menekülni akartak, akkor is megvoltak, amikor meghaltak, és a számadásnál szembe kellett nézniük tettük szerencsétlen következményeivel.

Egy férfi felesége halála feletti elkeseredésében agyonlőtte magát, de életre keltették. Így írja le állapotát: „Nem oda kerültem, ahol a feleségem volt. Én egy borzalmas helyen voltam. Rögtön láttam, hogy milyen hibát követtem el. Nagyon megbántam, és azt kívántam, bár ne tettem volna.”

Ez a tapasztalás megfelel az öngyilkosságról való erkölcsi felfogásnak. Ezt vallotta nemcsak Aquinói Szent Tamás, de Locke és Kant is. Kant szerint az öngyilkosság Isten szándékai ellen való cselekedet, lázadás a Teremtő ellen. Szent Tamás szerint az élet Isten ajándéka, amelyet csak neki van joga elvenni. Moody itt ismét tartózkodik az állásfoglalástól. „Amikor az öngyilkosok beszámolóit is

leírom, nincs szándékomban, hogy erkölcsi ítéletet hozzak az öngyilkosság ellen. Csupán közlöm azt, amit ők elmondtak nekem.”

„Vannak, akik azt mondják, hogy azért nem mondjuk ki a »halál« szót, mert el akarjuk hessegetni magunktól a gondolatát is. De ha valaki ilyen élményen ment keresztül, az tudja, hogy »halál« — nincs is. Csak átme gyünk egyik állapotból a másikba, 'felsőbb osztályba' lépünk, mint ahogy a gimnáziumból átme gyünk az egyetemre.”

„Az élet olyan, mint a börtön. Mai állapotunkban egyszerűen nem is tudjuk elképze lni, mennyire rabok vagyunk a test börtönében. A halál — szabadulás. mintha börtönből szabadulnék. Ez a legjobb hasonlat erre az állapotra.”

Bizonyítékok. Felmerül a kérdés, hogy lehet-e bizonyítani valamivel ezeknek az elbeszéléseknek a valóságát. És talán meglepő a vá asz, hogy lehet. Legalábbis a testen kívüli, de még a földön jelenlévő állapotra vonatkozólag. Számos orvos mondta el, mennyire meg volt döbbenve, amikor orvosi ismeretekkel nem rendelkező pácienseik pontosan és részletesen leírták az újraélesztési eljárást, amit alkalmaztak rajtuk, holott azok ebben az időben a klinikai halál állapotában voltak.

„Amikor mindennek vége volt, az orvos odajött hozzám, és azt mondta, hogy nehéz csata volt. 'Igen, mondtam, tudom.' 'Honnan tudja?' — kérdezte. Mindent el tudok mondani apróra. Nem akarta elhinni, és akkor elmondtam mindent, attól kezdve, hogy kiha, ryott a lélegzetem, egészen addig, amíg magamhoz nem tértem. Teljesen elámult, és nem tudta, mit mondjon, de még többször visszajött hozzám és egyre újabb kérdéseket tett fel. Egyre jobban csodálkozott.”

Eddig a beszámolók. Moody ellenáll a kísértésnek, hogy akárcsak kommentálja is azokat. Sőt, becsületesen szembenéz a kételkedést kifejező kérdésekkel és ellenvetésekkel, és tárgyilagosan válaszol rájuk.

Ilyen kérdés volt, amit ténylegesen többször fel is tettek neki: Honnan tudja, hogy ezek az emberek nem hazudnak Önnek?

„Ilyen hipotézist természetesen könnyű felállítani. De én könnyűszerrel meg tudom cáfolni azokat. Mert láttam, hogy érett, kiegyensúlyozott felnőttek, nők férfiak egyaránt — könnyekkel küzdöttek, amikor élményeiket elmesélték nekem. A hangjuk olyan őszinte volt, amit nem lehet megjátszani. De a legnehezebb lenne megmagyarázni olyan sok egybehangzó beszámoló létrejöttét. Hogy lehet, hogy olyan sok ember ugyanazt a hazugságot akarja beadni nekem immár nyolc éve? Es végül is, egyszerűen elképze lhetetlen, hogy egy kedves, North-Carolina-i idős hölgy, a New Jersey-i egyetemi hallgató, a Georgia-i állatorvos, és még sokan mások összefogtak, hogy egy rafinált mesét hitessenek el velem.”

A másik ellenvetés, hogy nem tudatosan hazudnak, de érdekesnek akarnak látszani, és ezért minél többször mesélnek el egy élményt, aminek csak a magja va lóság, annál többet tesznek hozzá, és így kerekednek ki a történetek. Ezt még könnyebb megcáfolni, egyszerűen azzal, hogy a riportalanyok között voltak olyanok, akikkel ez az esemény évekkel ezelőtt történt, és voltak olyanok, akik éppen akkor jöttek ki a kórházból, és így friss élményekről számoltak be, az elbeszélések tartalma pedig minden esetben kísérteties hasonlóságot mutatott.

Azt is kérdezték Moodytól, hogy tanulmányozta-e ezeknek a személyeknek a kórtörténetét. A válasz igenlő, de ezen túlmenően beszélt magukkal az orvosokkal, és az eset más tanúival is.

Van orvosi természetű ellenvetés is. Azt mondják, hogy 5 perc után már nem lehetséges az újraé esztés, a beszámolók között van olyan, amelyik 20 perces „halálról” beszél. Hogyan lehetséges ez?

Erre az a válasz, hogy az öt perc átlagot jelent. Való igaz, hogy általános szabály, hogy ezen túl általában már nem kísérlik meg az újraé esztést, mert az agy hiányos oxigénellátása miatt súlyosan károsodna ennyi idő után. De mivel ez csak átlagos szabály, kivételek vannak. Annyi tény, hogy a beszámolók között van olyan, ahol az alany húsz percig volt a klinikai halál állapotában anélkül, hogy az agyat bármilyen károsodás érte volna.

Egy másik ké lkedő a gyógyszerek, főleg érzéstelenítők hatásának tulajdonítja a jelenséget. Le is ír egy esettörténetet, amelyet valaki a fogorvosi székben élt át, és amely hasonló vonásokat mutat fel. Itt is erős fényt látott a beteg, szédítő forgást érzett, különös alakokat látott. Azonban a két leírás közt

alapvető különbségek vannak. Az első az, hogy a beteg végig hangsúlyozza, hogy a gyógyszer hatásának tulajdonítja az átéléteket. A fényesség csak fizikai jelenség volt, egyáltalán nem személyes, szeretetről, kommunikációról szó sem volt. Nem lép ki a testéből, nem lát olyan dolgokat a testével kapcsolatban, amit másképp nem lehetne megmagyarázni. És főleg ilyen esetben nem hat ki az élmény az alany későbbi életére. A másik, még kézenfekvőbb válasz az, hogy nem minden esetben kapott a beteg érzéstelenítőt, vagy bármilyen más gyógyszert. Hiszen voltak balesetek áldozatai, vízbefulladások is, akik még első segélyben sem részesültek, amikor ezeket a jelenségeket látták.

Vannak, akik neuro-patologikus tünetekkel akarják a leírt jelenségeket megmagyarázni. Így például az autoszkopikus hallucinációk erős hasonlóságot mutatnak fel az itt leírt jelenségekkel. Mégis, vannak különbségek. Nincs a tünetek között a testből való kilépés jelensége, nincs meg az emocionális értelmezés. Egyébként a kérdezett alanyok kimutathatóan teljesen egészséges idegzetű egyének, és egyetlen esetben volt szó idegi károsodásról a klinikai halál következtében, ez is egy kisebb izomcsoport részleges bénulása volt.

Végül a pszichológiai ellenérv azt hozza fel, hogy az úgynevezett „izolációs” jelenség hasonló következményeket mutat fel. Napjainkban számos kísérletet végeznek arra nézve, hogy milyen hatással van az ingerszegénység az emberre. Az eredmény gyakran hallucinációk keletkezése. A régi korok embere is ismerte a magány hatását. Középkori misztikusok és pogány vallásalapítók a pusztába vonultak, hogy lelkük mélységeibe behatolhassanak. Itt elég rámutatni, hogy nem izolációs jelenségről van szó, bár természetesen tény, hogy ezek, valamint a különböző kábítószeresek ugyancsak módot nyújtanak arra, hogy a tudat új rétegeibe léphessünk be.

A szerző végezetül, igen óvatosan, levonja a maga konklúzióit. Nem kívánja kutatása eredményeit semmiféle tan hirdetésére felhasználni. Csupán annyit jegyez meg, hogy ezek azt bizonyítják, hogy minden tekintetben fontos következményekkel jár, ha arra nézve kapunk adatokat, hogy a lélek, vagy szellem a testtől függetlenül is létezhet, és külön világa van. Moody tárgyilagos, lelkiismeretes krónikás csupán, aki olyan súlyosnak, olyan óriási jelentőségűnek látja az általa összegyűjtött anyagot, hogy szentségtörésnek érezné, hogy ahhoz bármit is hozzátégyen. Így adjuk közre mi is ezt az ismertetést, ami valóban magáért beszél, és pedig mindenkihez, közvetlenül. A következtetéseket mindenkinek magának kell levonni.

SAAD BÉLA riportja

EMLÉKEZÉS CZAPIK GYULÁRA

II.

Riporter: Akik közelebről ismerték Czapik Gyulát, s a felszabadulás utáni években alkalmuk volt találkozni vele, azok tudták, milyen okos és milyen nyugtalan segíteni akarás él benne, látván egyháza helyzetét. Ez a segíteni akarás adta neki az ötletet, hogy az esedékes „ad limina” látogatásra Rómába menjen, útlevelet is kapott, talán azért, mert az akkori illetékesek tudták, hogy apostoli vizitátor kiküldését akarja elérni a Szentzséknél. Római tárgyalásainak hiteles tanúja Tomek Vince, a világ piaristáinak akkori generálisa (most már, 21 évi generáliskodás után, nyugdíjban van). Nála a rend római generalátusán szállt meg Czapik Gyula, kísérője, Esty Miklós világi pápai kamarás társaságában. 1948. szeptember 21-én érkezett Rómába, ahol két hetet töltött. Megjegyzem, hogy előzőleg, az iskolák államosítása után, a vatikáni államtitkárság tudtával Tomek Vince is járt Magyarországon, és pedig 1948. július 25-től augusztus 16-ig. Czapik Gyula akkori tárgyalásairól s annak körülményeiről Tomek Vince részletes tájékoztatást bocsátott rendelkezésemre, amelyet 1976. július 30-án írt le Rómában, s amelyből az alábbiakban adom a Czapik-tárgyalásokról szóló részt: